GENERALINIO ADVOKATO
F. G. JACOBS IŠVADA,
pateikta 2004 m. rugsėjo 16 d. [1]

1. Pagrindinis klausimas šioje byloje yra susijęs su vartotojų sutarčių ir sutarčių bendrąja prasme atskyrimu Briuselio konvencijos [2] kontekste.

2. Konkrečiai kalbant, kaip reikia spręsti klausimą, į kurią kategoriją patenka ūkininko sudaryta sutartis dėl stogo čerpių pirkimo ūkininko fermai, kurios viena dalis skirta ūkininkui privačiai gyventi su šeima, o kita dalis – ūkio reikmėms, t. y. gyvuliams ir pašarams laikyti?

3. Be to, kyla ir labiau techninio pobūdžio klausimų dėl veiksmų, susijusių su vartotojo sutarties sudarymu, kurie tam, kad galima būtų taikyti atitinkamą Konvencijoje nustatytą taisyklę, turi būti atliekami vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje.

Briuselio konvencija

4. Briuselio konvencija taikoma civilinėms ir komercinėms byloms. II antraštinėje dalyje paskirstoma jurisdikcija tarp Susitariančiųjų Valstybių. Pagal pagrindinę 2 straipsnyje įtvirtintą taisyklę jurisdikciją turi Susitariančiosios Valstybės, kurioje yra atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismai. Tačiau ši taisyklė turi išimtį – kiti teismai yra kompetentingi spręsti tam tikros rūšies bylas.

5. Pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį jurisdikcija „dėl dalykų, susijusių su sutartimi" suteikiama „atitinkamos prievolės įvykdymo vietos teismams".

1 — Originalo kalba: anglų.

2 — 1968 m. rugsėjo 27 d., dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo. Konsoliduota konvencijos redakcija, iš dalies pakeista keturiomis vėliau iš eilės priimtomis Prisijungimo konvencijomis — šioje byloje reikšminga redakcija — paskelbta OL C 27, 1998, p. 1. Nuo 2002 m. kovo 1 d. (praėjus šios bylos aplinkybių laikui) Konvencija buvo pakeista 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, OL L 12, 2001, p. 1, tačiau šis pakeitimas nebuvo taikomas Danijai ir tam tikroms kitų valstybių narių užjūrio teritorijoms.

6. Konvencijos II antraštinės dalies 4 skirsnio, kuriame yra 13–15 straipsniai, pavadinimas – „Jurisdikcija byloms dėl vartotojų sutarčių“. 13 straipsnyje, kiek tai yra svarbu šioje byloje, teigiama:

„Bylose dėl sutarties, kurią asmuo sudaro ne tuo tikslu, kuris gali būti laikomas susijusiu su jo verslu ar profesija (toliau – vartotojas), jurisdikcija nustatoma pagal šį skirsnį <...> jei tai yra:

1) prekių pirkimo–pardavimo išsimokėtinai sutartis; arba

2) dalimis grąžinamos paskolos ar kitos rūšies kreditavimo prekėms pirkti sutartis; arba

3) bet kuri kita prekių tiekimo ar paslaugų teikimo sutartis ir jeigu:

a) valstybėje, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, iki sutarties sudarymo jis gavo konkretų jam skirtą pasiūlymą arba sužinojo apie jį iš reklamos;

ir

b) toje valstybėje vartotojas ėmėsi veiksmų, reikalingų sutarčiai sudaryti. <...>“

7. 14 straipsnyje įtvirtinta, kad vartotojas gali kelti bylą kitai sutarties šaliai „Susitariančios Valstybės, kurioje yra tos šalies nuolatinė gyvenamoji vieta ar buveinė, teismuose arba Susitariančiosios Valstybės, kurioje yra paties vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismuose“.

Faktai ir procesas

8. J. Gruber yra Austrijos ūkininkas, gyvenantis netoli Vokietijos sienos. Jo ūkį sudaro ferma, kurios vienoje dalyje (teigiama, kad ji užima 62 % viso naudingo namo ploto) jis gyvena su savo šeima, o likusioji fermos dalis naudojama kiaulidei ir pašarams laikyti; taip pat dar yra atskirų patalpų kitai kiaulidei, angaras technikai bei pašarų silosui laikyti.

9. *Bay Wa AG* turi kelias įmones Vokietijoje. Netoli Vokietijos sienos esančiame Pocking

jai priklauso statybinių medžiagų centras ir ūkinių prekių bei sodininkystės reikmenų centras. Ūkinių prekių ir sodininkystės reikmenų centras leidžia reklamines brošiūras, platinamas taip pat ir už Austrijos ribų.

10. J. Gruber sužinojo apie *Bay Wa* būtent iš tokių reklaminių brošiūrų. Ketindamas čerpėmis uždengti savo fermos stogą, jis telefonu pasiteiravo dėl turimo čerpių asortimento ir galiojančių kainų, nors reklaminėje medžiagoje čerpės nebuvo konkrečiai paminėtos. J. Gruber prisistatė vardu ir pasisakė kur gyvenąs, tačiau nepaminėjo esąs ūkininkas. Su ūkininku telefonu kalbėjęs darbuotojas vėliau jam perskambino, pateikdamas žodinį pasiūlymą. Tačiau J. Gruber pageidavo apžiūrėti čerpes, todėl jis nuvyko į *Bay Wa* prekybos vietą.

11. Minėtoje prekybos vietoje J. Gruber buvo įteiktas raštiškas pasiūlymas. Jis pasisakė esąs ūkininkas, ketinantis čerpėmis uždengti savo fermos stogą. Jis taip pat paminėjo kitus pastatus, iš esmės naudojamus ūkio reikalams, tačiau nepasakė, ar pastatas, kurio stogą jis ketino uždengti čerpėmis, daugiausia yra naudojamas ūkio, ar asmeniniams reikalams.

12. Kitą dieną J. Gruber paskambino *Bay Wa* iš savo namų Austrijoje ir pareiškė sutinkąs su pasiūlymu. *Bay Wa* J. Gruber bankui faksu išsiuntė sutarties patvirtinimą.

13. Baigdamas dengti stogą čerpėmis, J. Gruber pastebėjo, kad pristatytų čerpių spalvos smarkiai skiriasi, nepaisant *Bay Wa* pateiktos garantijos, kad čerpių spalva bus vienoda. Todėl jis, remdamasis garantija ir reikalavimu atlyginti žalą, iškėlė bylą *Bay Wa* Austrijos teismuose, reikalaudamas sugrąžinti sumokėtą čerpių kainą ir jų nudengimo bei stogo perdengimo naujomis čerpėmis išlaidas, kartu pateikdamas prašymą pripažinti atsakomybę už visas ateityje būsiančias išlaidas.

14. Grįsdamas jurisdikciją, J. Gruber rėmėsi Briuselio konvencijos 13 ir tolesniais straipsniais, tačiau *Bay Wa* tam paprieštaravo. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad jis turi jurisdikciją, ir tai grindė tuo, jog byla iškelta dėl vartotojo sutarties, kaip yra apibrėžta minėtose nuostatose, tačiau šį sprendimą panaikino apeliacinis teismas. Šiuo metu bylą nagrinėja Austrijos Aukščiausiasis Teismas (Oberster Gerichtshof), kuris sustabdė jos nagrinėjimą ir pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

„1. Ar sprendžiant klausimą dėl to, ar asmuo yra „vartotojas" Briuselio konvencijos 13 straipsnio prasme, kai sandoris sudarytas iš dalies siekiant privačių tikslų, reikia nustatyti, kuris – privatus ar profesinis tikslas – yra svarbesnis, ir

kokiais kriterijais reikia vadovautis norint tai nustatyti?

2) Ar nustatant sandorio tikslą reikia atsižvelgti į aplinkybes, kurias kita su vartotoju sudarytos sutarties šalis galėjo objektyviai žinoti?

3) Ar kilus abejonių, sutartis, kuri gali būti laikoma sudaryta siekiant tiek privačių, tiek profesinių tikslų, turėtų būti laikoma vartotojo sutartimi?

4) Ar sutartis buvo sudaryta po reklamos Briuselio konvencijos 13 straipsnio pirmosios pastraipos 3 dalies a punkto prasme, jei būsimas vartotojo kontrahentas vartotojo valstybėje iš tiesų reklamavosi platindamas reklaminę brošiūrą, tačiau joje nebuvo reklamuojamos vėliau vartotojo įsigytos prekės?

5) Ar buvo sudaryta sutartis su vartotoju Briuselio konvencijos 13 straipsnio prasme, jei pardavėjas kitoje valstybėje gyvenančiam pirkėjui pateikė ofertą telefonu, ši oferta nebuvo priimta, bet pirkėjas įsigijo tą patį produktą, kuris buvo siūlomas ofertoje, po to, kai gavo rašytinį pasiūlymą?

6) Ar vartotojas savo valstybėje ėmėsi veiksmų, reikalingų sutarčiai sudaryti Briuselio konvencijos 13 straipsnio pirmosios pastraipos 3 dalies b punkto prasme, jei valstybėje, kurioje yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta, telefonu priėmė pasiūlymą, kuris buvo parengtas jo kontrahento buveinės valstybėje?"

15. Pagrindinės bylos šalys, Austrijos, Vokietijos, Italijos, Portugalijos ir Švedijos vyriausybės bei Komisija pateikė rašytines pastabas. 2004 m. birželio 24 d. posėdyje J. Gruber, Italijos vyriausybė ir Komisija pateikė žodines pastabas.

Sutarties, kurią sudaro vartotojas, apibrėžimas

16. Prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusio teismo pateiktais pirmaisiais trimis klausimais iškelti visi tarpusavyje susiję aspektai yra bendrojo pobūdžio, ir todėl juos

galima nagrinėti kartu, nors aš pageidaučiau svarstyti šiuos klausimus suformuluojant juos šiek tiek kitaip, nei tai padarė minėtasis teismas.

17. Esminis klausimas yra tas, ar „mišri" sutartis, t. y. tokios rūšies sutartis, kurią J. Gruber sudarė su *Bay Wa*, turėtų būti laikoma vartotojo sutartimi, kaip apibrėžta Briuselio konvencijoje.

18. Šiuo atžvilgiu prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikęs teismas taip pat klausia, į kokias aplinkybes reikia atsižvelgti, atliekant tokį vertinimą, ir ar tiekėjas turi turėti galimybę objektyviai jas nustatyti.

19. Kaip taps aišku, mano nuomone, atsakymas į šiuos klausimus yra nesudėtingas. Tačiau pirmiausia būtų naudinga prisiminti vartotojų sutarčių nuostatų istorines aplinkybes pagal Briuselio konvenciją ir tai, kaip jas aiškina Teisingumo Teismas.

Istorinės aplinkybės

20. Pradinės Briuselio konvencijos redakcijos 13 straipsnyje kalbama apie prekių pardavimo išsimokėtinai sutartis arba paskolas, kurios akivaizdžiai yra skirtos prekių pardavimui finansuoti ir grąžinamos dalimis. Šioje straipsnio redakcijoje nebuvo minimas kitoks prekių tiekimas ar paslaugų teikimas, ar pirkėjas, veikiantis „tikslu, kuris gali būti laikomas nesusijusiu su jo verslu ar profesija".

21. Šiuo metu galiojanti formuluotė buvo įtvirtinta priėmus 1978 m. Prisijungimo konvenciją [3]. Šios konvencijos rengimo Schlosser ataskaitoje [4] aiškinama, kad tokią naujovę paskatino vis didėjantis susirūpinimas vartotojų apsauga daugėjant sutarčių, kurių šalys yra skirtingose valstybėse. Todėl II antraštinės dalies 4 skirsnis buvo „papildytas skirsniu dėl jurisdikcijos vartotojų sutartims, tuo pat metu nustatant ateičiai, kad ypatinga apsauga turėtų būti teikiama tik galutiniams vartotojams, veikiantiems asmeniniais tikslais, o ne tiems vartotojams, kurie sudaro sutartis versdamiesi savo verslu <...>"

22. Vartotojo sutarties apibrėžimo esmė kildinama iš tuo metu dar preliminaraus konvencijos dėl sutartinėms ir nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės projekto, vėliau

3 — Konvencija dėl Danijos Karalystės, Airijos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės prisijungimo prie Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo bei Protokolo dėl Teisingumo Teismo įgaliojimų aiškinti šią Konvenciją, OL L 304, 1978, p. 1.

4 — OL C 59, 1979, p. 71, 153–161 punktai, p. 117–120.

tapusio (tačiau tik sutartinėms prievolėms) Romos konvencija, 5 straipsnio, į kurį daroma nuoroda Schlosser ataskaitoje [5].

23. Romos konvencijos 5 straipsnis iš esmės draudžia pasirinkti taikytiną teisę sudarant sutartį, jeigu pagal ją vartotojui nebus taikoma jo gyvenamosios vietos valstybės teisės užtikrinama apsauga. Jame vartotojo sutartis apibrėžiama praktiškai taip pat, kaip ir Briuselio konvencijoje, būtent kaip sutartis, „kurios tikslas – prekių tiekimas ar paslaugų teikimas asmeniui („vartotojui") tokiu tikslu, kuris gali būti laikomas nesusijusiu su jo verslu ar profesija".

24. Šios konvencijos rengimo Giuliano-Lagarde ataskaitoje [6] minėtoji sąvoka paaiškinama dar išsamiau:

„Vartotojo sutarties apibrėžimas atitinka Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo 13 straipsnyje įtvirtintą apibrėžimą. Jis turi būti aiškinamas atsižvelgiant į šios konvencijos tikslą – apsaugoti silpnesniąją šalį ir vadovaujantis kitais tarptautinio pobūdžio dokumentais, kuriais siekiama to paties tikslo, kaip ir Konvencija dėl teismo sprendimų. Todėl <...> ši taisyklė netaikoma sutartims, kurias prekybininkai, gamintojai ar asmenys, perkantys įrangą ar paslaugas tokiam verslui ar profesinei veiklai vykdyti, sudaro veikdami profesiniais tikslais (pavyzdžiui, gydytojai). Jei toks asmuo veikia tik iš dalies siekdamas su jo verslu ar profesija susijusių tikslų, situacija patenka į 5 straipsnio taikymo sritį tik tuo atveju, jei šis asmuo iš esmės nesiekia su jo darbu ar profesija susijusių tikslų. Jei prekių, paslaugų ar kredito gavėjas iš tiesų veikė iš esmės su jo veikla ar profesija nesusijusiu tikslu, tačiau kita sutarties šalis to nežinojo ir, atsižvelgiant į visas aplinkybes, pagrįstai negalėjo apie tai žinoti, tokiai situacijai 5 straipsnis netaikomas. Taigi tokiu atveju, kai prekių ar paslaugų gavėjas leidžia manyti, kad jis veikia kaip savo profesijos atstovas, pavyzdžiui, užsisako prekių, kurios taip pat gali būti skirtos ir jo verslui ar profesinei veiklai, naudodamas savo profesinės veiklos blanką, yra apsaugomi kitos šalies sąžiningi veiksmai, ir 5 straipsnis netaikomas."

25. Briuselio konvencijos 13 ir tolesniuose straipsniuose minimą vartotojo sutarties sąvoką Teisingumo Teismas nagrinėjo

5 — OL L 266, 1980, p. 1; žr. Schlosser ataskaitos 155 punktą.
6 — OL C 282, 1980, p. 1, p. 23.

sprendimuose *Shearson Lehmann Hutton* [7] ir *Benincasa* [8].

26. Sprendime *Shearson Lehmann Hutton* Teisingumo Teismas nustatė, kad šių nuostatų loginis pagrindas yra „siekis apsaugoti vartotoją kaip šalį, laikomą ekonomiškai silpnesne už kitą sutarties šalį ir teisiniais klausimais mažiau patyrusia, (kuri) dėl šios priežasties neturėtų būti atgrasoma nuo kreipimosi į teismą dėl to, kad ji privalo pareikšti ieškinį Susitariančiosios Valstybės, kurioje yra kitos sutarties šalies buveinė arba nuolatinė gyvenamoji vieta, teismuose“ [9].

27. Tačiau Teisingumo Teismas taip pat nurodė priežastis, dėl kurių jis nesiėmė pernelyg plačiai aiškinti sąvokos „vartotojas“ minėtame kontekste: aptariama jurisdikcijos taisyklė yra išimtis iš 2 straipsnyje įtvirtintos bendros taisyklės; nepaisant tokių aiškių išimčių, Konvencija prieštarauja tam, kad jurisdikcija būtų suteikta ieškovo nuolatinės gyvenamosios vietos ar buveinės teismams; ir siekiamas tikslas apsaugoti leidžia manyti, kad išimtis neturėtų būti taikoma asmenims, kurių atžvilgiu tokia apsauga nėra pateisinama [10]. Taigi sąvoka apima tik „asmeniniais tikslais veikantį galutinį vartotoją, nesiverčiantį jokiu verslu ar profesine veikla“ [11].

28. *Benincasa* sprendime Teisingumo Teismas patvirtino šį požiūrį ir nurodė, kad „turi būti atsižvelgiama ne į subjektyvią atitinkamo asmens padėtį, bet į atitinkamo asmens padėtį konkrečioje sutartyje, atkreipiant dėmesį į tokios sutarties tikslą ir pobūdį. <...> Vienas ir tas pats asmuo tam tikruose sandoriuose gali būti laikomas vartotoju, o kituose sandoriuose – ūkio subjektu. <...> Nuostatos, skirtos apsaugoti šalį, laikomą ekonomiškai silpnesne, taikomos tik toms sutartims, kurios yra sudarytos asmens asmeninių poreikių tenkinimui, t. y. asmeniniam vartojimui. Speciali apsauga, kurią suteikia minėtos nuostatos, nėra užtikrinama sutarčių, sudaromų verslo ar profesinės veiklos tikslu, atveju <...>“ [12]

Argumentai

29. Remdamiesi pirmiau išdėstytais svarstymais, visi argumentus pateikiantys asmenys laikosi nuomonės, kad 13 ir tolesni straipsniai gali būti taikomi taip pat ir „mišrių“ sutarčių atveju. Taip pat bendrai sutariama, kad tokios sutarties pobūdis nustatomas remiantis vyraujančia jos sudėtine dalimi. Tačiau požiūriai išsiskiria kalbant apie aplinkybes, kuriomis su „vartotoju“ siejami sutarties aspektai ta prasme turėtų būti laikomi

7 — 1993 m. sausio 19 d. Sprendimas (C-89/91, Rink. p. I-139).

8 — 1997 m. liepos 3 d. Sprendimas (C-269/95, Rink. p. I-3767).

9 — Sprendimo 18 punktas.

10 — Sprendimo 16, 17 ir 19 punktai.

11 — Sprendimo 22 punktas.

12 — Sprendimo 16 ir 17 punktai.

vyraujančiais. Apskritai kalbant, šiuos požiūrius galima būtų sugrupuoti į dvi kategorijas.

30. Apskritai, viena nuomonė yra tokia, kad pirmenybė turėtų būti teikiama sutarties priskyrimui vartotojo sutarčiai, siekiant apsaugoti vartotoją, ypač tais atvejais, kai kyla abejonių. Išimties tikslas – apsaugoti vartotoją, laikomą ekonomiškai silpnesniu ir mažiau patyrusiu teisiniais klausimais nei kita sutarties šalis, nereikalaujant, kad vartotojas kreiptųsi į kitos Susitariančiosios Valstybės teismus. Nė vienam tokioje padėtyje esančiam asmeniui neturėtų būti atsisakyta taikyti apsaugą.

31. Pagal kitą požiūrį siūloma griežtai aiškinti 13 ir tolesnius straipsnius, o sutartis laikytina susijusia su vartotojo verslu ar profesija visais atvejais, kai dėl to iškyla abejonių, nes šios nuostatos nustato išimtį iš 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos taisyklės dėl prievolės įvykdymo vietos teismų jurisdikcijos, kuri pati yra išimtis iš 2 straipsnyje įtvirtintos bendros taisyklės dėl atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos ar buveinės teismų jurisdikcijos (*actor sequitur forum rei*). Kaip išimtis, kuri yra palanki ieškovo nuolatinės gyvenamosios vietos ar buveinės teismų jurisdikcijai, kuriai Konvencija iš esmės yra nepalanki, ji yra ypač išimtinė. Teisingumo Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad tokios išimtys turi būti aiškinamos griežtai, ir jis yra taip nusprendęs būtent 13 ir tolesnių straipsnių atveju.

32. Kalbant apie aplinkybes, į kurias turi būti atsižvelgta, požiūriai iš esmės skiriasi. Remiantis kai kuriomis iš pateiktų pastabų, lemiamas veiksnys turėtų būti įsigytų prekių faktiškai panaudota arba planuojama panaudoti kiekvienam tikslui procentinė dalis, o kiti pažymi sunkumus, kurie atsirastų remiantis išskirtinai kiekybiniais sumetimais. J. Gruber teigia, kad lemiamas veiksnys turėtų būti vartotojo ketinimas ir kad įmonė, kurios reklama skirta privatiems namų ūkiams, bet kuriuo atveju privalo tikėtis to, kad turės reikalų su vartotojais. Kiti įrodinėja, kad turi būti atsižvelgiama į pačios sutarties sąlygas arba į keletą kitų objektyvių aplinkybių – pavyzdžiui, į tai, ar vartotojas naudoja dalykinių (įmonės) dokumentų blankus, į prekių ar paslaugų pobūdį ir jų sąsają su vartotojo verslu, užsakytų prekių kiekį ar žinomą socialinį-ekonominį kontekstą, kuris gali rodyti galimą ryšį su vartotojo verslu ar profesine veikla. Italijos, Portugalijos ir Švedijos vyriausybės mano, kad tiekėjo žinojimas nėra svarbus aspektas, tačiau kitos pastabas pateikusios šalys teigia, kad tai yra svarbu.

Įvertinimas

33. Esminis klausimas, kaip jau minėjau, yra tas, ar „mišri" sutartis, t. y. tokia, kurią J. Gruber sudarė su *Bay Wa,* turėtų būti laikoma vartotojo sutartimi, kaip apibrėžta

Konvencijoje. Šiuo klausimu reikia prisiminti tris pagrindinius aspektus.

34. Pirma, iš tikrųjų tam tikrai kategorijai reikia priskirti sutartį, o ne vartotoją. Nėra vartotojo ar ne vartotojo asmens statuso; svarbu yra tai, kaip klientas veikė sudarydamas konkrečią sutartį. Tokia išvada darytina iš 13 straipsnio formuluotės ir ją yra pabrėžęs Teisingumo Teismas, būtent *Benincasa* sprendime.

35. Antra, priskiriant sutartį tam tikrai kategorijai, reikia žiūrėti į jos visumą ir negalima jos skirstyti į dalis. Šiame kontekste iš tikrųjų nėra tokio dalyko kaip „mišri sutartis"; yra skiriamos tik vartotojų sutartys ir kitos sutartys. Tai vėlgi patvirtina 13 straipsnio formuluotė ir vienas iš pagrindinių Briuselio konvencijos tikslų: būtent siekis išvengti bet kokio teismų, turinčių jurisdikciją nagrinėti tą pačią bylą, ir ypač vieną ir tą pačią sutartį, daugeto.[13] Būtų absurdiška ir prieštarautų pačiam Konvencijos tikslui, jei vienas teismas turėtų jurisdikciją spręsti ginčą dėl dalies sutarties vertės, o kitas teismas būtų kompetentingas spręsti ginčą dėl likusios tos pačios sutarties dalies vertės. Todėl tokios rūšies sutarčiai, apie kurią kalbama šioje byloje, turėtų būti taikoma 5 straipsnio 1 dalis arba 13 ir tolesni straipsniai.

13 — Pavyzdžiui, žr. 2002 m. liepos 17 d. Sprendimą *Gabriel* (96/00, Rink. p. I-6367, 57 punktas); 2003 m. balandžio 10 d. Sprendimą *Pugliese* (C-437/00, Rink. p. I-3573, 16 punktas); 2004 m. vasario 5 d. Sprendimą *Torline* (C-18/02, Rink. p. I-1417, 26 punktas).

36. Trečia, ir svarbiausia, 13 ir tolesnių straipsnių tikslas – padėti privačiam vartotojui iškelti bylą tiekėjui, nes vartotojas konkrečios sutarties kontekste paprastai tiek ekonomine, tiek verslo, teisinės patirties bei išteklių prasme yra silpnesnė šalis nei jo tiekėjas. Tai aišku iš Giuliano-Lagarde ataskaitos ir iš Teisingumo Teismo praktikos dėl 13 ir tolesnių straipsnių. Mano nuomone, būtent ši aplinkybė nurodo, kuriuo požiūriu reikia remtis šioje byloje aptariamos sutarties rūšies atveju.

37. Vartotojams suteikiama ypatinga ir išimtinė apsauga grindžiama tuo, kad sudarydami sutartį ir veikdami kaip vartotojai jie yra laikomi silpnesniąja šalimi, palyginti su tiekėju, kuris veikia versdamasis savo verslu ar profesija.

38. Nors, aišku, yra tam tikrų sutarčių, kurias sudarant situacija bus kitokia, tačiau Konvencija nereikalauja, kad kiekvienu atveju būtų nustatomas santykinis vartotojo padėties silpnumas, todėl pagal Konvenciją, siekiant teisinio apibrėžtumo, kiekvienas asmuo, įsigyjantis prekių ar paslaugų, su jo verslu ar profesija nesusijusiu tikslu, laikytinas silpnesne šalimi, palyginti su jo tiekėju.

39. Priešingai, asmuo, įsigyjantis tokių prekių savo verslo ar profesinės veiklos tikslu turi būti laikomas esančiu tokioje pat padėtyje, kaip ir jo tiekėjas, ir todėl jam negalėtų būti taikoma išimtinė apsauga.

40. Kai sutartis vienu metu skirta privatiems ir verslo ar profesiniams poreikiams tenkinti, galima nustatyti, kokia sutarties dalis priskirtina kiekvienai iš šių kategorijų. Tačiau tos pačios sutarties atveju vartotojo negalima laikyti ta ar kokia nors kita dalimi esančiu ir silpnesniąja šalimi, palyginti su tiekėju, ir tuo pat metu esančiu tokioje pat padėtyje, kaip ir tiekėjas.

41. Jeigu sutartis sudaroma vartotojo verslo ar profesijos tikslu, jis turi būti laikomas esančiu tokioje pat padėtyje, kaip ir tiekėjas. Ir tokios padėčių lygybės – jo tariamos patirties verslo ir teisės srityje, taip pat išteklių atžvilgiu, lyginant su tiekėjo padėtimi, – negali paneigti faktas, kad sutartimi taip pat siekiama ir asmeninių tikslų. Taip yra nepaisant to, kuris iš sutarties sudarymo tikslų yra svarbesnis, jei tik jie abu yra reikšmingi.

42. Todėl asmuo, sudarantis sutartį siekdamas iš dalies su jo verslu ar profesija susijusių ir iš dalies nesusijusių tikslų negali remtis Briuselio konvencijos 13 ir tolesnių straipsnių teikiama išimtine apsauga, nebent su verslu ar profesija susijęs sutarties tikslas būtų nereikšmingas.

43. Šia išvadą patvirtina ne tik Schlosser ir Giuliano-Lagarde ataskaitose išdėstyti politikos sumetimai, bet ir tokios apsaugos taikymo loginis pagrindas. Tokia išvada darytina taip pat ir iš Teisingumo Teismo praktikos, būtent kad šios nuostatos, kaip išimtis iš bendros taisyklės ir kaip išimtis iš jurisdikcijos suteikimo ieškovo nuolatinės gyvenamosios vietos ar buveinės teismams, turėtų būti aiškinamos griežtai ir jų taikymas neturėtų būti išplėstas asmenims, kurių atveju minėta apsauga nėra pateisinama.

44. Prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikęs teismas taip pat klausia, ar tiekėjas turi turėti galimybę objektyviai nustatyti, kiek sutartis yra skirta tenkinti kliento asmeninius, o kiek – verslo ir profesinius tikslus.

45. Atsižvelgiant į mano pirmiau išdėstytą požiūrį, bylą nagrinėjantis teismas esant nesutarimui privalo nustatyti, ar sutarties tikslas iš tikrųjų buvo rimtai susijęs su kliento verslo ar profesine sritimi.

46. Tai reikia nustatyti remiantis įrodymais, ir aš sutinku su daugelyje Teisingumo Teismui pateiktų pastabų išdėstytu požiūriu, kad yra svarbus visas kontekstas.

47. Jei minėti įrodymai patvirtina, kad sudarant sutartį buvo siekta su kliento verslu ar profesija glaudžiai susijusio tikslo, tai 13 ir tolesni straipsniai negali būti taikomi, ir nėra svarbu, ar tiekėjas galėjo objektyviai nustatyti šį tikslą.

48. Jei padaroma išvada, kad sudarant sutartį nebuvo siekta su verslu ar profesija glaudžiai susijusio tikslo, ji turėtų būtų priskiriama vartotojo sutarčių kategorijai. Tokiu atveju sunkumų kiltų tik tada, jei, nepaisant tokios išvados, tiekėjas, remdamasis susijusiomis aplinkybėmis, vis dėlto turėjo pagrįstą priežastį manyti, kad klientas sudarė sutartį, siekdamas tikslo, susijusio su jo verslu ar profesija.

49. Susiklosčius tokiai padėčiai man atrodo, kad iš vartotojo negali būti atimta galimybė pasinaudoti Konvencijos 13 ir tolesnių straipsnių teikiama apsauga, nebent jis elgėsi taip, kad galima buvo padaryti aiškią išvadą, jog jis veikia savo verslo ar profesijos interesais.

50. Nors vartotojo sutarties nuostatos neturi būti aiškinamos išplečiant jų teikiamą apsaugą tiems, kam ji nepriklauso, jos taip pat neturi būti aiškinamos kaip atimančios šią apsaugą iš tų, kam ji yra skirta. Tokia apsauga neabejotinai skirta bet kuriam asmeniui, sudarančiam sutartį iš esmės ar daugiausia su jo verslu ar profesija nesusijusiais tikslais. Aptariamo tikslo svarbą dar labiau patvirtina EB 153 straipsnis, kuriuo siekiama tokio pat visuotinio tikslo – užtikrinti aukšto lygio vartotojų apsaugą.

51. Tačiau jei vartotojas leidžia manyti, kad jis veikia su savo verslu ar profesija susijusiais tikslais, pavyzdžiui, susirašinėjime naudoja dalykinių dokumentų blankus, prašo pristatyti prekes savo įmonės adresu arba pamini galimybę susigrąžinti PVM, ir jo tiekėjas veikia sąžiningai, nežinodamas apie jokias aplinkybes, kuriomis remdamasis jis galėtų manyti kitaip, pagrįstai galima manyti, kad, kaip ir siūloma Giuliano-Lagarde ataskaitoje, vartotojas atsisakė savo teisės į tokią apsaugą.

52. Atsižvelgiant į pirmiau pateiktus svarstymus, atrodo tikėtina, kad J. Gruber ir *Bay Wa* sudaryta sutartis negali būti priskiriama vartotojo sutarties kategorijai, kaip apibrėžta Konvencijoje, ir todėl likę pateikti klausimai, kurie būtų reikšmingi tik tuo

atveju, jeigu sutartis galėtų būti priskiriama tokiai kategorijai, neiškils. Tačiau vertinti turi prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikęs teismas, ir bet kuriuo atveju aš išnagrinėsiu šiuos klausimus.

Vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje pirmiau vykdyta reklama

53. Ketvirtąjį klausimą prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusį teismą paskatino pateikti tas faktas, kad tuo metu, kai J. Gruber iš reklaminės medžiagos sužinojo apie *Bay Wa* veiklą, šioje medžiagoje nebuvo paminėtos čerpės, kurias jis pageidavo įsigyti ir iš tikrųjų įsigijo. Ar tokia situacija patenka į sutarties, apie kurios sudarymo pasiūlymą asmuo „sužinojo iš reklamos", sąvoką?

54. Schlosser ataskaitoje daroma nuoroda į Giuliano-Lagarde ataskaitą dėl išsamesnio paaiškinimo, ką reiškia reklama vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje.

55. Šioje ataskaitoje teigiama, kad sąlyga [14] "<...> susijusi su situacijomis, kai prekybininkas ėmėsi veiksmų savo prekėms ar paslaugoms parduoti valstybėje, kurioje gyvena vartotojas. Ji taikytina, *inter alia*, užsakymams paštu ir išnešiojamajai prekybai. Todėl prekybininkas turi būti atlikęs tam tikrus veiksmus, pavyzdžiui, paskelbęs reklamą spaudoje, radijuje ar per televiziją, kine arba kataloguose, skirtuose būtent tai valstybei, arba jis turi būti asmeniškai, per tarpininką ar per reklamos kampaniją pateikęs dalykinių (verslo) pasiūlymų <...>" [15]

56. Dviejose bylose Vokietijos *Bundesgerichtshof* klausė Teisingumo Teismo, ar ši nuostata reikalauja ryšio tarp reklamos ir sutarties sudarymo [16], tačiau abiem atvejais Teisingumo Teismas nusprendė, kad Briuselio konvencijos 13 straipsnio 3 dalies a punktas netaikytinas dėl kitų priežasčių, ir neišnagrinėjo šio aspekto.

57. *Shearson Lehmann Hutton* sprendime generalinis advokatas M. Darmon vis dėlto laikėsi nuomonės, kad nebūtina nustatyti priežastinio ryšio tarp reklamos ir sutarties sudarymo [17]. Jis pažymėjo, kad Konvencija nereikalauja, jog vartotojas įrodytų, kad reklama iš tikrųjų turėjo jam įtakos ar kad buvo priežastinis ryšys tarp reklamos ir sutarties sudarymo, nes tokio reikalavimo bet kuriuo atveju iš esmės būtų neįmanoma įvykdyti. Be to, toks požiūris prieštarautų vartotojų apsaugos tikslui, nes bet kokie šio tikslo apribojimai turi būti numatyti Kon-

14 — Romos konvencijos kontekste, 5 straipsnio 2 dalies pirmoji įtraukta.

15 — Ataskaitos 24 p., cituotas 6 pastaboje.

16 — *Shearson Lehmann Hutton*, cituotas 7 pastaboje (antrasis klausimas), ir 1994 m. rugsėjo 15 d. Sprendimas *Brenner* ir *Noller* (C-318/93, Rink. p. I-4275) (trečiasis klausimas).

17 — Žr. išvados 81–85 punktus, taip pat siūlomo alternatyvaus sprendimo 113 punkto 2 papunktį.

vencijos tekste. Vienintelis galimas apribojimas yra protingai paaiškinamas: tarp reklamos paskelbimo ir sutarties sudarymo negali būti pernelyg didelio laiko tarpo, tačiau šį vertinimą turi atlikti prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikęs teismas. Taigi jis laikėsi nuomonės, kad 13 straipsnio 3 dalies a punkte „nustatyta tam tikra nepaneigiama prielaida, t. y., kad yra ryšys tarp reklamos atsiradimo ir sutarties sudarymo, kai reklama buvo paskelbta anksčiau, nei sudaryta sutartis".

58. Iš šiuo klausimu pastabas pateikusių šalių tik Portugalijos vyriausybė mano, kad glaudus ryšys tarp reklamuotų prekių ar paslaugų ir tų, kurios buvo įsigytos, būtinas tam, kad galima būtų taikyti su vartotojų apsauga susijusias nuostatas. Kiti iš esmės sutinka, kad pakanka, jog vartotojas būtų gavęs reklaminę medžiagą ir vėliau įsigytų prekes ar paslaugas iš jas reklamavusio asmens, nepaisant tokių prekių ar paslaugų konkretaus pobūdžio. Netgi Portugalijos vyriausybė sutinka su tuo, kad reklamuotos ir vėliau įsigytos prekės neturi būti griežtai tapačios, su sąlyga, kad jos yra panašios ar susijusios su tokia pat veiklos sritimi.

59. Komisija be sunkumų, kylančių nustatant konkretų priežastinį ryšį, ypač pažymi riziką, kad tiekėjai gali parengti savo reklamą taip, jog veiksmingai išvengtų 13 ir tolesnių straipsnių taikymo.

60. Aš galiu tik sutikti su generalinio advokato M. Darmon požiūriu *Shearson Lehmann Hutton* byloje, kuris pakartojamas ir daugelyje Teisingumo Teismui pateiktų argumentų. Kaip jau buvo pažymėta, Konvencijoje kalbama tik apie sutartį, apie kurios sudarymo pasiūlymą asmuo „sužinojo iš reklamos", bet ne kurios sudarymą „nulėmė" reklama.

61. 13 straipsnio 3 dalies a punkte nurodyta situacija yra iš esmės susijusi su reklama, kertančia valstybės sieną. Prekybininkas vienoje Susitariančiojoje Valstybėje, reklamuojantis savo prekes ar paslaugas kitoje Susitariančiojoje Valstybėje esantiems asmenims, turėtų žinoti, kad visos dėl tokios reklamos sudarytos sutartys bus laikomos vartotojų sutartimis, kaip apibrėžta Konvencijoje, jei yra įvykdomos kitos būtinos sąlygos. Požiūris, reikalaujantis konkretaus ryšio tarp reklamos ir faktiškai įsigytų prekių ar paslaugų nustatymo, negalėtų atitikti teisinio tikrumo kriterijaus.

62. Be to, komercinės reklamos tikslas retai apsiriboja tam tikrų daiktų reklama, neįtraukiant visų kitų produktų. Priešingai, iš esmės yra siekiama kuo platesnei auditorijai pranešti apie reklamą skelbiančio asmens buvimą ir jo įmonės veiklą, ir paskatinti, kad būtų kuo intensyviau prekiaujama kuo daugiau produktų linijų. Todėl dažnai reklaminės medžiagos adresatas, susidomėjęs besireklamuojančio asmens veikla, pasidomės

daugiau ir gali įsigyti reklaminėje medžiagoje neminimų prekių ar paslaugų.

63. Todėl sutartis turi būti laikoma sudaryta vartotojui apie pasiūlymą ją sudaryti sužinojus iš reklamos vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, kaip apibrėžta Briuselio konvencijos 13 straipsnio 3 dalies a punkte, jei tiekėjas pirmiau reklamavo prekes ar paslaugas toje valstybėje, netgi jei jis ir nepaminėjo vartotojo įsigytų konkrečių produktų.

Vartotojui skirtas konkretus pasiūlymas

64. Prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikęs teismas savo penktuoju klausimu taip pat siekia išsiaiškinti dėl Konvencijos 13 straipsnio 3 dalies a punkto nurodytos alternatyvios sąlygos, kai prieš sudarydamas sutartį vartotojas savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje gauna konkretų jam skirtą pasiūlymą. Ar ši sąlyga įvykdoma, kai tiekėjas pateikia pasiūlymą vartotojui telefonu vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, vėliau pateikdamas raštišką pasiūlymą, įteiktą klientui jo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, ir klientas sutinka būtent su šiuo pasiūlymu?

65. Teisingumo Teismui pateiktose pastabose iš esmės sutinkama, kad aprašytomis aplinkybėmis sąlyga yra įvykdoma, nors Portugalijos vyriausybė pažymi, kad abu pasiūlymai turi būti pateikti dėl to paties produkto. Komisija pažymi, jog vėlgi šiuo atveju sąlyga yra tik ta, kad sutartis turi būti sudaryta prieš tai gavus konkretų pasiūlymą, skirtą vartotojui jo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, ir kad sutartis neturi būti grindžiama tokiu pasiūlymu.

66. Vėlgi aš sutinku su tokiu požiūriu. Šios bylos aplinkybėmis J. Gruber Vokietijoje pateikta oferta raštu negali būti laikoma buvusia skirta jam jo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, t. y. Austrijoje. Tačiau pirmiau jis, būdamas Austrijoje, gavo žodinį pasiūlymą, aiškiai atitinkantį 13 straipsnio 3 dalies a punkte pateiktą apibrėžimą. Šis pasiūlymas buvo pateiktas prieš sudarant sutartį.

67. Turbūt nė kiek ne mažiau tikslinga atskirti „konkretų pasiūlymą“ ir „reklamą“. Reklama yra bendro pobūdžio, o pasiūlymas yra aiškiai konkretus. Taigi, nors ir nebūtina, kad reklaminėje medžiagoje būtų minimos tos pačios prekės ar paslaugos, kaip ir tos, kurias asmuo vėliau įsigyja, atrodo, yra būtina, kad konkrečiame pasiūlyme siūlytos prekės būtų iš esmės tapačios įsigytosioms. Taigi, jei J. Gruber telefonu pateiktas pasiūlymas buvo susijęs su čerpėmis, o vėliau pateikta rašytinė oferta ir po jos sekęs

pirkimas – su stogo sijomis, „konkretaus pasiūlymo" sąlyga nėra įvykdoma.

68. Todėl laikausi nuomonės, kad jei vartotojas savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje gauna konkretų kitoje valstybėje esančio tokių prekių ar paslaugų tiekėjo pasiūlymą telefonu, ir vėliau šis vartotojas iš to tiekėjo įsigyja tokiu būdu pasiūlytas prekes ar paslaugas, sutartis turi būti laikoma sudaryta vartotojui prieš tai gavus konkretų pasiūlymą, kaip apibrėžta Briuselio konvencijos 13 straipsnio 3 dalies a punkte, net jei faktinės sutarties sąlygos ir grindžiamos vėlesne oferta, kurią vartotojas gavo ne savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje.

Sutarčiai sudaryti būtini veiksmai

69. Paskutinis prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusio teismo klausimas yra tas, ar laikytina, kad vartotojas savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje imasi veiksmų, reikalingų sutarčiai sudaryti savo valstybėje, kaip apibrėžta Briuselio konvencijos 13 straipsnio 3 dalies b punkte, jeigu pasiūlymas pateikiamas vartotojui tiekėjo valstybėje ir jis telefonu iš savo paties valstybės priima tokį pasiūlymą.

70. Iš minėtos nuostatos teksto, atrodo, aišku, kad į klausimą reikėtų atsakyti teigiamai, kaip iš tikrųjų siūlo visos šiuo klausimu pastabas pateikiančios šalys; šį požiūrį taip pat patvirtina Schlosser ir Giuliano-Lagarde ataskaitos.

71. Schlosser ataskaitoje teigiama, kad „naujos nuostatos taip pat atitinka Konvencijos dėl sutartinėms ir nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės preliminarų projektą. Abi 13 straipsnio pirmosios dalies 3 punkte nurodytos sąlygos – pasiūlymas ar reklama vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, ir sutarčiai sudaryti būtini veiksmai, kurių vartotojas ėmėsi toje valstybėje, – turi būti įvykdytos [18].

72. Giuliano-Lagarde ataskaitoje teigiama, kad žodžiai „būtini veiksmai" buvo specialiai prisirinkti <...> siekiant išvengti klasikinės problemos, susijusios su sutarties sudarymo vietos nustatymu. Tai ypač keblus klausimas pirmiau minėtose situacijose, nes jis yra susijęs su tarptautinėmis sutartimis, paprastai sudaromomis susirašinėjant. Žodis „veiksmai", *inter alia*, apima raštu atliktus veiksmus ar bet kokius kitus veiksmus, kurių buvo imtasi gavus pasiūlymą ar dėl reklamos [19].

18 — Ataskaitos p. 118, cituotas 4 pastaboje.
19 — p. 24.

73. Todėl vieta, kurioje pateikiamas pasiūlymas, neturi reikšmės, jei tokį pasiūlymą (ar reklamą) vartotojas gavo savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje. Svarbu yra tai, ar vartotojas savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje imasi sutarčiai sudaryti būtinų veiksmų. Taip pat neturi reikšmės tai, kokios ryšio priemonės yra naudojamos sutarčiai sudaryti.

74. Aišku, kad kai vartotojas skambina telefonu iš savo namų, norėdamas sutikti su pasiūlymu, šis veiksmas yra būtinas sutarčiai sudaryti. Tačiau jei pirmiau ir būtų vykęs aptarimas ar derybos tiekėjo valstybėje dėl sutarties sąlygų, labiau tikėtina, kad šių veiksmų imsis tiekėjas, o ne vartotojas, ir tikėtina, kad jie bet kuriuo atveju bus atlikti prieš sudarant sutartį.

75. Todėl Briuselio konvencijos 13 straipsnio 3 dalies b punkto prasme vartotojas savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje imasi sutarčiai sudaryti būtinų veiksmų tada, kai jis iš tos valstybės praneša priimąs pasiūlymą, nepaisant pasiūlymo pateikimo vietos ir naudotų ryšio priemonių.

Išvada

76. Todėl laikausi nuomonės, kad Teisingumo Teismas turėtų į *Oberster Gerichtshof* pateiktus klausimus atsakyti taip:

„1. Asmuo, kuris sudaro sutartį, ja iš dalies siekdamas su jo verslu ar profesija susijusių tikslų ir iš dalies su tuo nesusijusių tikslų, negali remtis Briuselio konvencijos 13 ir tolesniuose straipsniuose įtvirtinta jurisdikcijos taisykle, nebent sąsaja su verslu ar profesija būtų nereikšminga.

2. Nustatant, ar asmuo sudarė sutartį ne tuo tikslu, kuris gali būti laikomas susijusiu su jo verslu ar profesija, Briuselio konvencijos 13 ir tolesnių straipsnių prasme, nėra būtina atsižvelgti į aplinkybes, kurias kita sutarties šalis gali objektyviai nustatyti, nebent vartotojas leido manyti, kad veikia su jo verslu ar profesija susijusiu tikslu, o kita šalis buvo sąžiningai nežinojo jokių pagrindų, leidžiančių manyti kitaip.

3. Sutartis laikoma sudaryta vartotojui apie pasiūlymą ją sudaryti sužinojus iš reklamos vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje Briuselio konvencijos 13 straipsnio 3 dalies a punkto prasme, jei tiekėjas pirmiau reklamavo prekes ar paslaugas toje valstybėje, netgi jei jis ir nepaminėjo vartotojo įsigytų konkrečių produktų.

4. Jei vartotojas savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje gauna konkretų kitoje valstybėje esančio tiekėjo pasiūlymą telefonu, ir vėliau iš to tiekėjo įsigyja taip pasiūlytas prekes ar paslaugas, sutartis turi būti laikoma sudaryta vartotojui prieš tai gavus konkretų pasiūlymą Briuselio konvencijos 13 straipsnio 3 dalies a punkto prasme, net jei faktinės sutarties sąlygos grindžiamos vėlesne oferta, kurią vartotojas gavo ne savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje.

5. Briuselio konvencijos 13 straipsnio 3 dalies b punkto prasme vartotojas savo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje imasi sutarčiai sudaryti būtinų veiksmų tada, kai jis iš tos valstybės praneša priimąs pasiūlymą, nepaisant pasiūlymo pateikimo vietos ir naudotų ryšio priemonių."